

УДК 316.37.03.(4)

Я. В. Зоська
В. В. Бабенко

СВІТОВИЙ ДОСВІД СЕКСУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Статтю присвячено опису сучасного досвіду сексуального виховання в США та країнах Європи.

Відзначено, що процес сексуального виховання триває протягом усього життя і тому він має бути актуальним для різних вікових груп на різних соціальних рівнях, оскільки сексуальність є ключовим питанням у житті всіх людей, але він є найбільш важливим у дитинстві та підлітковому віці.

Зазначено, що незважаючи на широко визнану важливість сексуального здоров'я, просвітництво з його зміцнення залишається делікатним, а іноді і спірним питанням. Наголошено, що в основі соціальних конфліктів, що оточують програми статевого виховання, лежать розбіжності щодо ролі уряду у сімейному житті та статевого вихованні; батьківський контроль утримання статевого виховання; основні цінності, які слід включити до статевого виховання, такі як гендерна рівність та особиста відповідальність; і, по суті, що є придатною сексуальною поведінкою підлітків.

Підкреслено, що ліберальні та консервативні погляди на те, як правильно проводити статеве виховання, як і раніше, сильно розходяться. Центральне місце у розбіжностях з приводу статевого виховання займають питання про основні передумови та зміст статевого виховання, а також про те, хто найкраще здатний його забезпечити.

Акцентовано, що програми сексуальної освіти мають бути комплексними, інклюзивними та повинні передбачати співпрацю всіх інституцій (родина, заклади освіти, релігійні установи, заклади охорони здоров'я, урядові та неурядові організації, ЗМІ, неформальні джерела інформації, зокрема Інтернет та соціальні мережі).

Ключові слова: сексуальне виховання, сексуальна поведінка, сексуальність, секс, сексуальний розвиток людини, сексуальне здоров'я.

DOI 10.34079/2226-2830-2023-13-26-64-72

Постановка проблеми. В Україні на сучасному етапі розвитку все більше загострюється проблема моральних та загальнолюдських цінностей, міжстатевих стосунків та сексуального виховання. Поняття статі, сексуального виховання та сексуальності протягом всієї історії цікавило людство. Але невірна трактовка та недостатня кількість інформації призводить до негативних тенденцій у сфері сексуального виховання, таких як: відсутність знань про власне тіло та його особливості, нерозуміння того, що таке секс і коли настає відповідальність, може спричиняти появу комплексів у дорослому житті, деформації в сексуальній поведінці, подекуди навіть призводить до небажаних вагітностей, дає підґрунтя до невірної трактовки необхідності сексуальних відносин, прояв масової сексуальної розкутості й уседозволеності серед молоді, може бути поштовхом до набуття хвороб, що передаються статевим шляхом, проституція та злочинність на статевому підґрунті тощо. Це потребує дослідження та визначення орієнтирів корегування та пошуку шляхів оновлення системи сексуального виховання в Україні із залученням позитивного досвіду світового співтовариства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Міждисциплінарний характер

дослідження розкриває можливості використання для аналізу джерельної бази у галузі сексології, психології, педагогіки та соціології. Ці питання було висвітлено у працях О. Бялик, Г. Тарасенко, які присвятили увагу сучасним особливостям формального сексуального виховання в країнах Євросоюзу, інформаційним джерелам та дослідженню основних методів та трендів реалізації сексуального виховання у закладах середньої освіти в провідних країнах ЄС. Також вельми корисними є напрацювання Л. Керні, Дж. Трюдо, Н. Мартінса, які розглядали неформальні види сексуального виховання на прикладі світових телевізійних серіалів та реаліті-серіалів направлених на розвиток знань та вмінь у галузі сексуальності, сексуальної поведінки та попередженні підліткової вагітності та передачі ІПСШ.

Мета дослідження – здійснити огляд світового досвіду сексуального виховання школярів щодо можливості його впровадження в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сексуальність є важливим компонентом для здорового розвитку молодих людей. І Всесвітня організація охорони здоров'я і текст доповіді Міжнародної конференції з населення та розвитку 1994 року підкреслюють важливість здорового сексуального розвитку для загального психічного та фізичного благополуччя.

Сексуальне виховання, також відоме як статеве виховання або сексуальна освіта, є компонентом комплексної освітньої програми, метою якої є надання людям точної інформації про сексуальність людини що відповідає їхньому віку. Воно охоплює широкий спектр тем, включаючи анатомію, репродуктивне здоров'я, відносини, питання згоди, контрацепцію, емоційне благополуччя, а також інфекції, що передаються статевим шляхом (ІПСШ).

Основна мета сексуальної виховання – дати людям можливість приймати обґрунтовані рішення щодо свого сексуального здоров'я та благополуччя протягом усього життя. Надаючи фактичну інформацію, сприяючи відкритому спілкуванню та пропагуючи здорове ставлення до сексуальності. Сексуальна виховання спрямоване на вирішення фізичних, емоційних та соціальних аспектів людської сексуальності.

Сексуальне виховання також стосується і механізму відтворення. Воно охоплює ширші теми, такі як повага, спілкування, злагода та розуміння різноманітності сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Воно призначене для підтримки людей у розвитку позитивного та шанобливого підходу до відносин, образу тіла та самооцінки.

Зміст та реалізація сексуальної освіти можуть різнитися залежно від культурного, соціального та освітнього контексту. В ідеалі програми сексуальної освіти мають бути інклюзивними, такими, що визнають і поважають різноманітність досвіду та ідентичності людей. Більше того, комплексна програма статевого виховання часто передбачає співпрацю між школами, батьками, медичними працівниками та громадськими організаціями для створення сприятливого та інформативного середовища навчання.

Оскільки ставлення суспільства до сексуальності продовжує змінюватися, важливість сексуальної освіти стає дедалі очевиднішою. У наш час, доступ до точної інформації дає людям можливість відповідально справлятися зі складнощами відносин та близькості, сприяючи розвитку культури розуміння, поваги та усвідомленого прийняття рішень.

Існує нескінченна низка суперечок і дебатів, коли справа доходить до сексу – чи то щодо сексуальних поглядів, сексуальних практик чи навіть сексуальної різноманітності. Однією з основних дискусій навколо цієї теми є статеве виховання.

Насправді, цей головний аспект дискусії не включає питання про те, чи варто викладати статеве виховання в школах, хоча це, безперечно, є її частиною. Суть суперечки полягає в типі статевого виховання, якому слід навчати. Дослідимо це далі.

Комплексний підхід до статевого виховання часто називають найефективнішим

для формування безпечних сексуальних практик, зниження поширеності ІПСШ та зниження ризику небажаної вагітності.

Хоча комплексний підхід може підтверджувати, що утримання є найкращим способом запобігання ІПСШ і небажаній вагітності, він не робить це через мораль чи релігійні ідеали. Питання щодо методів і важливості безпечного сексуального самовираження викладаються з використанням об'єктивної фактичної інформації, яку можна застосувати до контексту реального життя.

Комплексний підхід навчає студентів, що секс і сексуальність є нормальною частиною людського життя, як і інші «табуйовані» явища, такі як сексуальне різноманіття, аборти та мастурбація.

Сучасний етап творення демократичної, незалежної та правової держави супроводжується інтеграційними процесами до загальноєвропейських стандартів в усіх сферах життєдіяльності людей. Інтеграційні тенденції у сфері освіти спонукають провідних фахівців до детальнішого вивчення та адаптації у сучасних умовах позитивного зарубіжного освітнього досвіду, в якому приділяють особливу увагу на формування позитивного ставлення до сексуальної поведінки, сексуальності як частини фізичного і психічного здоров'я людини (Бялик, 2017).

Відповідно до дослідження за 2011-2019 роки CDC (Center for Disease Control and Prevention, 2020), молодь у віці 15-19 років має дуже різний досвід статевого виховання в школах, при цьому поширеність статевого виховання поступово падає з року в рік.

Так, зазначено, що: менше 50% середніх шкіл викладають усі 20 тем статевого виховання, рекомендованих CDC; менше 50% підлітків повідомили, що отримували будь-яку сексуальну освіту перед тим, як займатися сексом вперше; підхід, який передбачає лише утримання, був найбільш фінансованою формою статевого виховання протягом останніх трьох десятиліть.

Як вирішення проблеми зниження поширеності та якості статевого виховання соціологи CDC пропонують розробити більш модернізовану та комплексну навчальну програму статевого виховання, яка базуватиметься на більшому включенні гендерної різноманітності, сексуальної різноманітності та етнічної різноманітності.

Далі наведено деякі дані зі статистики організації Planned Parenthood – найбільшого постачальника матеріалів зі статевої освіти в Сполучених Штатах.

За даними Pew Research Center, більшість дорослих американців вважають, що статево виховання має викладатися в школах (Horowitz, 2022):

- 59% батьків вважають за краще, щоб їх дітей навчали контрацепції та безпечним сексуальним практикам для запобігання небажаній вагітності та інфекціям, що передаються статевим шляхом;

- 22% батьків учнів вважають за краще, щоб їхні діти навчалися лише за принципом утримання;

- 18% батьків учнів вважають, що діти не повинні проходити статево виховання в школі.

Huberman (2001) обговорював політику та практику в Європі, зокрема в Нідерландах, Німеччині та Франції, які сприяли більш ефективній сексуальній освіті та зниженню рівня підліткової вагітності та ІПСШ. У цих країнах статевий розвиток підлітків вважається нормальним і здоровим. Навчання, що надається цим студентам, включає навчання тому, як робити усвідомлений вибір і брати участь у сексуальній поведінці відповідальним чином.

Порівнюючи зі Сполученими Штатами, де сексуальне виховання часто включає конфлікт між школами, батьками та суспільством щодо моральних питань, таких як дошлюбні статеві стосунки та сексуальна орієнтація. У Нідерландах, Німеччині та Франції громадські просвітницькі кампанії працюють зі шкільними програмами,

надаючи доступ до презервативів і контрацепції, причому дуже мало тем заборонено обговорювати в класі. Ці три уряди працюють із ЗМІ, а не розглядають їх як джерело проблем, як це часто буває в Сполучених Штатах. Радіо- та телевізійна реклама, рекламні щити та медичні працівники є частиною мережі, яка прагне забезпечити довгострокову освіту громадськості щодо безпечних сексуальних практик.

Національне медичне страхування для всіх трьох країн також забезпечує безкоштовний доступ молоді до контрацепції. Незважаючи на те, що ця молодь користується презервативами з такою ж частотою, як і в Сполучених Штатах, значно більше молоді в цих країнах використовують інші ефективні методи контрацепції, такі як оральні контрацептиви.

Huberman (2001) також містить широкі рекомендації щодо державної політики, служб репродуктивного здоров'я, сексуальної освіти, засобів масової інформації та громадської освіти, сімей і громад, а також релігійних установ, засновані на дослідженні європейського підходу до сексуальної освіти.

Згідно з доповіддю «Сексуальне виховання в Європі», у Німеччині сексуальна освіта була юридично введена в Bundesländer у 1968 році. У 1977 році Конституційний суд видав основні рекомендації щодо сексуальної освіти в школі в Західній Німеччині. У Східній Німеччині сексуальне виховання не було легально впроваджено, але було інтегровано в освіту сімейного життя, яка надається в школах, молодіжних організаціях через консультаційні та просвітницькі кампанії.

Після возз'єднання новий «Закон про вагітність та допомогу сім'ї» (SFHÄndG), опублікований у середині 1990-х років і застосовний досі, введений національною обов'язковою програмою сексуальної освіти, відповідає за його фактичне забезпечення в школах.

«Закон про вагітність та допомогу сім'ї» передбачає, що сексуальна освіта буде викладатись цілісно. Тому змістом програми займається не тільки з боку біології та медицини, а також з емоціями, стосунками та етикою. Закон також визначає, що державні установи будуть співпрацювати з неурядовими організаціями, такі як PROFAMILIA, які пропонують різноманітні заходи та інформацію про сексуальне виховання молоді.

У Німеччині статеве виховання починається в школі з 9 років і є інтегровано в такі предмети, як громадянство, релігія, етика та біологія.

BZgA (Федеральний центр медичної освіти), Федеральне міністерство у справах сім'ї, Люди похилого віку, жінки та молодь (BMFSFJ) і Федеральне міністерство охорони здоров'я (BMG) є основними інституціями, що відповідають за політику у сфері сексуальної освіти в загальному та на федеральному рівні. Однак вони не можуть реалізувати сексуальне навчання безпосередньо в школах. Фактична реалізація цього предмета в школах є відповідальністю регіональних урядів.

Австралія стала відомою на міжнародному рівні як новатор у використанні освіти для стримування поширення ВІЛ/СНІДу (Merriam-Webster. (n.d.)).

Хоча ще на ранніх стадіях, Talking Sexual Health був прийнятий прихильно та показав значний успіх у початкових класах. Середні школи нещодавно також почали демонструвати успіхи з цією програмою. Ця програма є частиною моделі Шкіл сприяння здоров'ю (HPS), яка є загальношкільним підходом до здоров'я. Структура HPS була розроблена не для того, щоб замінити потреби окремих шкіл у вирішенні цих питань, а радше для того, щоб допомогти в наданні інформації школам у різних сферах, використовуючи нещодавні дослідження, розробку навчальних програм і залучаючи до програм батьків і місцеві установи. Модель HPS базується на цих п'яти ключових компонентах: загальношкільний підхід; розвиток партнерства; визнання того, що молоді люди є сексуальними істотами; визнання та обслуговування різноманітності

всіх студентів; забезпечення відповідного та комплексного контексту навчальної програми; визнання потреб шкільної спільноти у професійному розвитку.

Модель HPS визнає, що професійний розвиток і навчання персоналу є необхідними для вчителів, щоб допомагати учням у програмах профілактики ВІЛ/СНІДу, тому було розроблено пакет професійного розвитку.

Пакет зосереджений на загальних питаннях зміни ставлення, статі та влади, сексуального розмаїття, а також на підходах до мінімізації шкоди. Подібний буклет складений і для батьків. Для шкіл важливо добре інформувати батьків і працювати над тим, щоб вони були цінними помічниками у сексуальному вихованні своїх дітей (Merriam-Webster. (n.d.)).

На сучасному етапі розвитку формальні (традиційні) форми сексуального виховання працюють в гармонії з неформальними (не традиційними), а саме такими як батьки та друзі, інформаційні сторінки у мережі Інтернет, соціальні мережі, радіо, телебачення, форуми та блоги тощо. Подекуди неформальні джерела інформації стають єдиним засобом отримання знань. Сучасні телекомпанії також роблять акцент на соціальних проблемах, одною з яких є сексуальне виховання підлітків.

Про основні проблеми учнівської молоді з якими вони стикаються під час навчального процесу в школі ми можемо ознайомитися на прикладі британського комедійно-драматичного телесеріалу «Сексуальна освіта» («Sex Education») – який входить до 15 найкращих серіалів 2020 року за версією BBC. У серіалі висвітлюються проблеми сексуального життя з якими стикається велика кількість підлітків, а саме: сексуальна ідентичність; гіперсексуальність; мимовільна стриманість; проблеми які пов'язані з мастурбацією; любовна сором'язливість; підліткова сексуальність; підліткова вагітність; ризикована сексуальна поведінка тощо.

Сексуальні проблеми учнівської молоді стають тлом для висвітлення більш глибоких питань таких як, прийняття власної індивідуальності, етичного вибору та пошуку сенсу життя. Команда розробників серіалу «Сексуальна освіта» приділила велику увагу дійсно актуальним проблемам сьогодення: цькування в школах, конфлікту поколінь, гомофобії, вживання наркотиків та алкоголю і можливих причин для суїциду.

Необхідно зазначити, що на відміну від інших популярних молодіжних телесеріалів, «Сексуальна освіта» робить мінімальний акцент на сучасних атрибутах нашої епохи, намагаючись зосередити увагу глядача на міжособистісних стосунках, дає змогу зрозуміти кожного окремого персонажа, їх почуття, думки, переживання тощо (Sex Education, 2020).

«Вагітна у 16» («16 and Pregnant») американський реаліті-серіал, який розкриває історії вагітних дівчат-підлітків у старшій школі, які мали справу з труднощами підліткової вагітності (The futon critic, 2009). Серіал створений у форматі документального фільму та чудово розкриває проблеми з якими стикаються підлітки через нестачу сексуального виховання. Реаліті-серіалі «Вагітна у 16» («16 and Pregnant») породила п'ять додаткових серіалів: «Мама-підліток» («Teen Mom»); «Мама - підліток 2» («Teen Mom 2»); «Мама-підліток 3» («Teen Mom 3»); «Мама-підліток: молода й вагітна» («Teen Mom: Young and Pregnant»); «16 і відновлюється» («16 and Recovering»).

Ряд цих телевізійних реаліті-серіалів роблять акцент на попередженні підліткової вагітності. У 2009 році Національна кампанія із запобігання підлітковій та незапланованій вагітності визнала «Вагітна у 16» серед факторів, які спричинили зменшення підліткової вагітності, зафіксованого протягом року (Martins, Malacane, Lewis, & Kraus, 2016). Опитування 2012 року, проведене The National Campaign, також схвалює шоу за заохочувальну дискусію щодо підліткової вагітності між глядачами у віці 10-19 років, їхніми однолітками та їхніми батьками (Trudeau, 2016).

За даними дослідження проведеного та опублікованого Національним бюро економічних досліджень у 2014 році було виявлено вплив телесеріалу «Вагітна у 16» на мислення підлітків щодо контролю народжуваності та абортів. Великі сплески пошукової активності та твітів про шоу стали з'являтися саме в той час, коли виходили нові епізоди. Також сплеск пошукових запитів у Google і повідомлень у Twitter, містять такі терміни, як «контроль народжуваності» та «аборт». У місцях, де шоу було популярнішим, під час виходу шоу в ефір збільшилася кількість пошукових запитів та твітів (Kearney and Levine, 2014).

Як зазначалося вище, батьки, члени сім'ї, друзі, Інтернет, телебачення та інші неформальні джерела є дуже важливими для вивчення людських стосунків і сексуальності, особливо для молодших вікових груп. Однак у сучасному суспільстві цього часто недостатньо, оскільки самим цим неформальним джерелам часто бракує необхідних знань, особливо коли потрібна складна та технічна інформація (наприклад, що стосується контрацепції чи способів передачі ПСШ). Крім того, самі молоді люди, вступаючи в період статевого дозрівання, часто вважають за краще вчитися у інших джерел, а не у своїх батьків, оскільки вважаються занадто близькими.

Сучасні медіа, перш за все Інтернет та телебачення за дуже короткий період часу стали важливими джерелами інформації. Але велика частина цієї інформації, особливо якщо вона стосується сексуальності, є спотвореною, незбалансованою, нереалістичною та часто принизливою, особливо для жінок (інтернет-порнографія). Таким чином, з'явилося все більше потреби у формальному сексуальному вихованні, яке полягає в необхідності протидіяти та виправляти оманливу інформацію та зображення, що передаються через мережу Інтернет та традиційні ЗМІ (Standards for Sexuality Education in Europe, 2010).

Щодо ситуації в Україні, то варто зазначити, що предмет «Сексуальна освіта» у закладах загальної середньої освіти в Україні не вивчається. Але входить в зміст обов'язкових навчальних предметів («Основи здоров'я» та «Біологія»), також розглядається на класних годинах та факультативних курсах.

У 6-7 класах на уроках з «Основ здоров'я» докладають про розвиток підлітків, атрибути, строки і темпи фізіологічного дозрівання, культуру вияву почуттів, як відрізнити маніпуляції та протистояти тиску.

Починаючи з 8 класу розглядається низка питань, а саме: стать і статеві ролі, гендерні стереотипи, міжстатеві стосунки, статеве дозрівання, причини та плоди ранніх сексуальних відносин, підліткова вагітність, зараження, що передаються статевим шляхом, відмова від небезпечних пропозицій, протидія сексуальному насиллю (Радіо Свобода, 2020)

У 9 класі подають такі теми як: сімейні цінності; готовність до подружнього життя; фактори впливу на репродуктивне здоров'я підлітків; школа майбутніх батьків; загроза ранніх сексуальних стосунків; ВІЛ/СНІД: виклик людині та людству.

Елементи сексуальної освіти входять до змісту оновленої програми з «Біології» для 10 класу. У темі «Репродукція та розвиток» аналізуються такі питання: зміст та біологічне значення ранньої вагітності; причини порушення процесів запліднення у людини; особливості репродукції людини у зв'язку з її біосоціальною сутністю; біологічні та соціальні аспекти регуляції розмноження у людини; репродуктивне здоров'я, сучасні можливості та перспективи репродуктивної медицини; відповідальне ставлення до планування майбутньої сім'ї (Радіо Свобода, 2020).

Таким чином, ґрунтовної секс-освіти як такої в Україні на сучасному етапі немає. Як відзвук є лише окремі уроки в рамках навчальних предметів «Біологія» та «Основи здоров'я». У підручниках є розділи про ВІЛ/СНІД. І в рамках цих уроків пропонують утримуватися від сексу та зовсім не пояснюють, як себе захистити, що таке

сексуальний розвиток людини, сексуальність, сексуальна поведінка тощо. Про просвітництво та допомогу підліткам навіть не йдеться.

Висновок. Досвід багатьох розвинених країн свідчить про те, що навчальні предмети з питань сексуальної освіти у школі дають можливість сформуванню в учнівській молоді відповідальне ставлення до збереження психологічного та фізичного здоров'я, а саме це допомагає підліткам повністю реалізувати себе в майбутньому, утриматися від помилок, мати здорове потомство та щасливу сім'ю в майбутньому. Для ефективного проведення сексуального виховання є використання комплексного підходу із залученням всіх соціальних інституцій, а також ЗМІ та неформальних джерел інформації.

Перспективи подальшого вивчення. Дана тема перспективна до подальшого вивчення, бо є надзвичайно важливою та не повністю є розкритою в рамках сьогодення в Україні.

Бібліографічний список

- Бялик О., 2017. *Сучасні тенденції статевого виховання учнівської молоді в країнах Євросоюзу*. Доктор наук. Дисертація. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини [онлайн]. Доступно: <https://vspu.edu.ua/science/dis/des_18_3.pdf> [Дата звернення: 05.11.2023]
- Радіо Свобода, 2020. *Міністерство освіти розповіло про статево виховання в українських школах* [онлайн]. Доступно: <<https://www.radiosvoboda.org/a/news-sexualna-osvita-v-ukrayini/30993996.html>> [Дата звернення: 13.11.2021]
- Center for Disease Control and Prevention, 2020. School health profiles: Characteristics of health programs among secondary schools. [online]. Available at: <<https://www.cdc.gov/>> [Accessed 05.11.2023]
- Horowitz, J. M., 2022. Parents differ sharply by party over what their K-12 children should learn in school. *Pew Research Center*, Oct 26 [online]. Available at: <<https://www.pewresearch.org/social-trends/2022/10/26/parents-differ-sharply-by-party-over-what-their-k-12-children-should-learn-in-school/>> [Accessed 05.11.2023]
- Huberman, B. 2001. Lessons from abroad. *Independent School*, 60, 24-30.
- Kearney, M. S. and Levine, Ph., 2014. Media Influences on Social Outcomes: The Impact of MTV's "16 and Pregnant" on Teen Childbearing. *Brookings Institution* [online]. Available at: <<https://www.brookings.edu/research/media-influences-on-social-outcomes-the-impact-of-mtvs-16-and-pregnant-on-teen-childbearing/>> [Accessed 11.12.2022]
- Martins, Ni., Malacane, M., Lewis, N. & Kraus, A., 2016. A Content Analysis of Teen Parenthood in "Teen Mom" Reality Programming. *Health Communication*, 31(12) DOI: <<https://doi.org/10.1080/10410236.2015.1089465>> [Accessed 05.11.2023]
- Merriam-Webster. (n.d.). Sex education. [онлайн]. Доступно: <<https://www.merriam-webster.com/>> [Дата звернення: 05.11.2023]
- Sex Education*, 2020 [serie] [online]. Available at: <<https://www.netflix.com/ua/title/80197526>> [Accessed 05.11.2023]
- Standards for Sexuality Education in Europe, 2010. A framework for policy makers, educational and health authorities and specialists. WHO Regional Office for Europe and BZgA. Federal Centre for Health Education, BZgA, Cologne [online]. Available at: <<https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2016/06/WHOStandards-for-Sexuality-Education-in-Europe.pdf>> [Accessed 20.10.2022]
- The futon critic, 2009. *MTV Chronicles the Challenges of Teen Pregnancy in '16 & Pregnant' Premiering on Thursday, June 11th at 10pm ET/PT* [online]. Available at: <<http://www.thefutoncritic.com/news/2009/05/18/mtv-chronicles-the-challenges-of->

teen-pregnancy-in-16-and-pregnant-premiering-on-thursday-june-11th-at-10pm-et-pt-31381/20090518mtv01/> [Accessed 05.11.2023]

Trudeau, J., 2016. The role of new media on teen sexual behaviors and fertility outcomes – the case of 16 and Pregnant. *Southern Economic Association*, 82(3), pp. 975-1003 [online]. Available at: <<https://doi.org/10.1002/soej.12034>> [Accessed 05.11.2023]

References

- Bialyk O., 2017. *Suchasni tendentsii statevoho vykhovannia uchnivskoi molodi v krainakh Yevrosoiuzu [Current trends in the education of young students in the countries of the European Union]*. Doktor nauk. Dysertatsiia. Umanskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Pavla Tychyny [online]. Available at: <https://vspu.edu.ua/science/dis/des_18_3.pdf> [Accessed 05.11.2023] (in Ukrainian)
- Center for Disease Control and Prevention, 2020. School health profiles: Characteristics of health programs among secondary schools. [online]. Available at: <<https://www.cdc.gov/>> [Accessed 05.11.2023]
- Horowitz, J. M., 2022. Parents differ sharply by party over what their K-12 children should learn in school. *Pew Research Center*, Oct 26 [online]. Available at: <<https://www.pewresearch.org/social-trends/2022/10/26/parents-differ-sharply-by-party-over-what-their-k-12-children-should-learn-in-school/>> [Accessed 05.11.2023]
- Huberman, B. 2001. Lessons from abroad. *Independent School*, 60, 24-30.
- Kearney, M. S. and Levine, Ph., 2014. Media Influences on Social Outcomes: The Impact of MTV's "16 and Pregnant" on Teen Childbearing. *Brookings Institution* [online]. Available at: <<https://www.brookings.edu/research/media-influences-on-social-outcomes-the-impact-of-mtvs-16-and-pregnant-on-teen-childbearing/>> [Accessed 11.12.2022]
- Martins, Ni., Malacane, M., Lewis, N. & Kraus, A., 2016. A Content Analysis of Teen Parenthood in "Teen Mom" Reality Programming. *Health Communication*, 31(12) DOI: <<https://doi.org/10.1080/10410236.2015.1089465>> [Accessed 05.11.2023]
- Merriam-Webster. (n.d.). Sex education. [онлайн]. Доступно:<<https://www.merriam-webster.com/>> [Дата звернення: 05.11.2023]
- Radio Svoboda, 2020. Ministerstvo osvity rozpovilo pro stateve vykhovannia v ukrainskykh shkolakh [The Ministry of Education announced the state of education in Ukrainian schools] [online]. Available at: <<https://www.radiosvoboda.org/a/news-sexualna-osvita-v-ukrayini/30993996.html>> [Accessed 13.11.2021] (in Ukrainian).
- Sex Education*, 2020 [serie] [online]. Available at: <<https://www.netflix.com/ua/title/80197526>> [Accessed 05.11.2023]
- Standards for Sexuality Education in Europe, 2010. A framework for policy makers, educational and health authorities and specialists. WHO Regional Office for Europe and BZgA. Federal Centre for Health Education, BZgA, Cologne [online]. Available at: <<https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2016/06/WHOStandards-for-Sexuality-Education-in-Europe.pdf>> [Accessed 20.10.2022]
- The futon critic, 2009. *MTV Chronicles the Challenges of Teen Pregnancy in '16 & Pregnant' Premiering on Thursday, June 11th at 10pm ET/PT* [online]. Available at: <<http://www.thefutoncritic.com/news/2009/05/18/mtv-chronicles-the-challenges-of-teen-pregnancy-in-16-and-pregnant-premiering-on-thursday-june-11th-at-10pm-et-pt-31381/20090518mtv01/>> [Accessed 05.11.2023]
- Trudeau, J., 2016. The role of new media on teen sexual behaviors and fertility outcomes – the case of 16 and Pregnant. *Southern Economic Association*, 82(3), pp. 975-1003 [online]. Available at: <<https://doi.org/10.1002/soej.12034>> [Accessed 05.11.2023]

Стаття надійшла до редакції: 12.12.2023

Y. Zoska

V. Babenko

GLOBAL TRENDS IN SEXUALITY EDUCATION OF SCHOOLCHILDREN

The article analyzes the peculiarities of development, main problems, and penetration of global trends in sexuality education in Ukraine.

Despite the widely recognized importance of sexual health, sexual health education remains a sensitive and sometimes controversial issue. At the heart of the social conflicts surrounding sex education programs are disagreements over the role of government in family life and sex education; parental control over the content of sex education; the core values that should be included in sex education, such as gender equality and personal responsibility; and, essentially, what constitutes acceptable sexual behavior for adolescents.

Liberal and conservative views on how to properly conduct sex education remain very different. Central to the disagreement over sex education are questions about the basic prerequisites and content of sex education, and who is best able to provide it, i.e. whether parents or schools should be the primary teachers of sex education.

Many young people approach adulthood with conflicting and confusing messages about sexuality and gender. This is often exacerbated by embarrassment, silence and disapproval of open discussion of sexuality by adults, including parents and teachers, at a time when it is most needed. There are many contexts around the world where young people are becoming sexually mature and active at an earlier age. They also marry later, thus lengthening the period from puberty to marriage.

The process of sexuality education continues throughout life, but it is most important in childhood and adolescence. It should be relevant for different age groups at different social levels, as sexuality is a key issue in the lives of all people.

Key words: *sexual education, sexual behavior, sexuality, sex, human sexual development, sexual health*

УДК 316.4

А. Г. Стадник

А. Е. Бородай

ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ В НАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ДЕМОГРАФІЧНІ НАСЛІДКИ

Стаття присвячена аналізу вимушеної міграції українців в наслідок збройної агресії Російської Федерації проти України з акцентом на основні демографічні наслідки. Визначено, що вторгнення РФ в Україну, розпочате 24 лютого 2022 року, призвело до безпрецедентної гуманітарної кризи, кардинально змінивши спосіб функціонування українського суспільства, європейських країн та всього світу. Відзначено, що ці процеси не оминули увагою сферу міжнародної міграції: замість виїзду за кордон на роботу чи навчання, що довгий час було найпоширенішою формою міграції українців до інших країн, визначальним фактором нинішньої ситуації стала вимушена міграція. Зазначено, що велика кількість українців перетнула кордон у пошуках безпечного середовища (за перший місяць повномасштабної війни Україну покинули 3,6 млн осіб). Доведено, що масовий характер вимушеної міграції населення України призвів до низки суттєвих проблем в країні: підвищення рівня безробіття і соціальної напруги, падіння добробуту населення, посилення розколу суспільства. Проаналізовано основні умови повернення українців, наслідки міграції для майбутнього країни, демографічна структура мігрантів та ті чинники, які впливатимуть на інтенсивність та напрямки подальших міграцій українського населення за кордон, серед яких розширення чи звуження ареалу бойових дій; прогрес у деокупації тимчасово захоплених територій; стійкість місцевої критичної інфраструктури; безпосередні обстріли російськими військами населених пунктів; виникнення кризових явищ техногенного або природного характеру; рівень соціально-економічного відновлення звільнених територій; зміни на ринку праці та в економічній структурі різних регіонів України. Визначено методи попередження проблем на етапі післявоєнної відбудови в умовах сучасної кризової міграційної ситуації на основі її комплексного аналізу.

Ключові слова: вимушена міграція, біженець, населення України, демографічні наслідки.

DOI 10.34079/2226-2830-2023-13-26-73-80

Постановка проблеми. В Україні мільйони людей змушені були покинути свої домівки через війну. Деякі з них переїжджають всередині країни, інші – за кордон. Хтось виїхав на деякий час і повернувся на постійне місце проживання, а для когось питання виїзду може постати пізніше. Раптове переміщення великої кількості населення внаслідок війни створює нові виклики та збільшує вже наявні – як для приймаючих громад, так і для громад, з яких відбувається відтік людей. Процеси переміщення та їх наслідки необхідно оцінювати та враховувати при розробці національної та місцевої політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гострота й актуальність проблем, пов'язаних з внутрішньо переміщеними особами, зумовили значний інтерес до неї науковців з усього світу. Зокрема, питанням мігрантів, моделям інтеграції мігрантів у приймаючі суспільства та аналізу міграційної політики присвячені праці таких зарубіжних вчених: Дж. Беррі, К. Бран, П. Качмарчик, Е. Муні та ін.

Вимушені міграції є частиною міграційних процесів, що вимагають створення